

GUDSARGUMENTER
MICHAEL AGERBO MØRCH
OG EMIL BØRTZ NIELSEN (RED.)
KOLON, 2024
182 SIDER

Anmeldt af David Jakobsen

Første bind har set dagens lys i forlaget Kolons nye Nordisk serie for apologetik og religionsfilosofi: *Gudsargumenter*. Med Michael Agerbo Mørch og Emil Børtz Nielsen som redaktører har en række teologer og filosoffer forholdt sig til argumenter for, og imod, Gud. Det er gjort godt! *Gudsargumenter* bærer præg af den udvikling, der de seneste 50 år, i den analytiske filosofi, har fået filosofisk teologi til at blomstre i en grad, der ikke er set siden middelalderen. Mener man, at troen på Gud ikke kan gives et rationelt argument, så er *Gudsargumenter* en brat opvågning. Er man allerede bekendt med den litteratur analytisk teisme har medført, så vil *Gudsargumenter* være en glædelig anledning til at få et nordisk perspektiv. Bogen er glimrende som introduktion til apologetik såvel som analyse af de forskningsbidrag, den tilbyder. Man går beriget fra bogen med kendskab til reformuleringer af klassiske argumenter for Guds eksistens, kritik af samme og endog behandling af

et helt nyt argument for Guds eksistens baseret på den noget syrede ide om, at vi lever i en simulation. *Gudsargumenter* sætter også en fin ramme om projektet. Først, med Nielsens indledende kapitel, hvori han argumenterer for ikke at overdrive den betydning argumentation har for troen. Og til sidst, hvor Jonbäck og Selander behandler to yderst vanskelige problemer: At Gud kan opleves som fraværende, og lidelsen. Pladsen tillader kun at gå i dybden med nogle af kapitlerne.

Løkhammers kapitel: *Finjusteringsargumentet for Guds eksistens* viser noget godt og generelt om bogen. Argumentet er baseret på opdagelsen, at naturens konstanter er finindstillet i en ufatte lig grad for at tillade liv. Argumentet er stærkt. Det tilsyneladende design, som livet bærer præg af, kendetegner også de naturkonstanter, som tillader eksistensen af kulstofbaserede livsformer i det hele taget. Løkhammer giver et godt eksempel på den grad af fintuning, vi taler om. Det

svarer til at slå yatzy med seks terninger, 35 gange i træk. Altså pænt usandsynligt. Men hvordan slutter man til Guds eksistens derfra? Løkhammer foreslår et sandsynlighedsprincip (likelihood principle), for der er stor forskel mellem sandsynligheden for hypoteserne:

H1: Der findes fysisk liv, hvis Gud findes,

H2: Der findes fysisk liv, hvis Gud ikke findes.

Det sidste er ekstremt mere usandsynligt end det første. Ja, Løkhammer mener, at H1 ikke er usandsynlig i det hele taget. Derfor, eftersom der findes fysisk liv, så findes Gud. Løkhammer er ikke den første, som har foreslået denne slutning til design. Der er også stadig diskussion om holdbarheden af ræsonnementet. En række filosoffer har betvivlet regnestykket, fordi det antager, at vi kan vide, hvor sandsynligt fysisk liv er, givet at Gud findes. Løkhammer har ikke denne diskussion med. Det kan godt ses som en kritik, men det vil være en uvenlig læsning af et kapitel, der i øvrigt diskuterer en række andre indvendinger. Det siger nemlig noget godt og generelt om bogen. Den efterstræber analyse og dybde, men også introduktion og bredde. Det er svært, og til tider hælder den mere til det sidste end det første.

Gudsargumenter indeholder også et velskrevet kapitel af Netland, der anvender Kierkegaard i et kritisk perspektiv på argumenter for Guds eksistens. Det lover godt for den nye serie, at den vil inddrage Kierkegaard. Kapitlet vidner dog om, hvor svært et projekt det er. Der er rindet

meget vandt i åen, siden man kunne afveje Anselm med en henvisning til Kants påstand, at eksistens ikke er et prædikat. Plantingas analyse af Kants indvending har vist, at påstanden kun har relevans for Anselms argument, hvis det handler om eksistensen af et kontingent eksisterende objekt. Det er besynderligt, at Netland i sin kritik af det ontologiske gudsbevis ikke forholder sig til Plantingas version af argumentet. Det er ganske rigtigt, at Mylan Engel Jr, som Netland støtter sig til, afviser en version af det ontologiske argument, fordi det illegitimt slutter til eksistensen af en konkret entitet fra et abstrakt koncept. Men han medgiver, at Plantingas argument er immun overfor den indvending. Som mange andre godtager Myland Engel Jr. at Plantingas argument står og falder på, hvorvidt maksimal storhed muligvis er eksemplificeret. Det er uklart hvordan Kierkegaard kan ændre dette billede. Det synes nemlig muligt at tage højde for Kierkegaards skelnen mellem 'væren' og 'væsen'. Lad os sige at x er maksimalt stort, hvis det besidder maksimale storhedsgørende egenskaber (alгод, allestedsnærvær, alviden og almægtig) i maksimal grad. At således begrebsdefinere Anselms væsen er ganske rigtigt ikke det samme som at sige, at det må findes. Men det er en ganske anden sag at sige, at maksimal storhed muligvis »participerer i væren«, for at anvende Kierkegaards terminologi. Med Plantinga kan vi sige, at maksimal storhed muligvis participerer i væren, hvis der er en mulig verden w^* , hvori egenskaben maksimal storhed participerer i væren. Men, i så fald må der findes et x , som i den faktiske verden w par-

ticiperer i væren med maksimal storhed. For hvis maksimal storhed participerer i væren i w^* , så må der i w^* findes et x , der besidder maksimal storhed, i maksimal grad, altså i alle mulige verdener, også i w , den aktuelle verden. *Gudsargumenter* efterlader os, heldigvis, ikke uden kendskab til Plantingas vigtige behandling af det ontologiske gudsbevis. Steinars kapitel giver et vigtigt historisk indblik i den betydning, Anselms argument har haft i nyere tid. Her møder læseren Plantingas analyse af argumentet. Kapitlet viser, at logikkens arbejde med modalitet og eksistens har været central for diskussionen af det ontologiske gudsbevis. Det er et meget fint bidrag til *Gudsargumenter* at medtænke idehistoriens apologetiske betydning.

Det historiske perspektiv understreges også i Dahle og Hinderakers fine kapitel om Jesu opstandelse. Spørgsmålet de stiller er, om Jesu opstandelse kan fungere som et argument for Guds eksistens, i sig selv, og hvis det kan, hvordan? Spørgsmålet muliggør en skelnen mellem et evidentialistisk, og et klassisk perspektiv. Det evidentialistiske perspektiv, måske bedst eksemplificeret ved Gary Habermas, siger ja. Ifølge denne, behøver vi ikke en forudgående bevisførelse for Guds eksistens for at konkludere, at opstandelsen beviser at kristendommen er sand. William L. Craig mener dog, at en forudgående diskussion af Guds eksistens er nødvendig for at styrke argumentet for opstandelsen. Dahle og Hinderaker demonstrerer, hvordan en hel vifte af argumenter og tilgange til spørgsmålet har set dagens lys de seneste årtier. Undersøgelsen fører til en interessant forskel på en 'ydre' og 'indre' værdi

af argumenter for Jesu opstandelse. Jesu opstandelse kan betragtes som et argument for, at naturalismen er forkert, og den kristne tro er sand (ydre). Men den kan også betragtes fra et teologisk perspektiv (indefra) som lys for troen, der giver mening til livet. Dermed bekræfter de det evidentialistiske synspunkt. Det skærende spørgsmål er dog stadig miraklet. Craigs argument for sin tilgang er baseret på dette spørgsmål. Historisk har problemet med mirakler været valpladsen, om hvilken der skulle kæmpes, for at citere Georg Brandes i *Sagnet om Jesus*. Craigs argument for en klassisk tilgang er, at opstandelsen har en *ad hoc* karakter som forklaring uden en forudgående sand-synliggørelse af Guds eksistens. Hvorvidt Craig har ret kan betvivles. Måske bedst demonstreret ved N.T. Wrights fine historiske anvendelse af et vigtigt kriterium om dobbelt forskellighed. Det siger, at et udsagn af Jesus må være sagt af ham, hvis det ikke kan tilskrives den jødiske tradition på hans tid eller den tidlige kirke, som fulgte efter ham. Det viser sig, ved en nærlæsning af det nye testaments skrifter, at de første kristne havde et helt unikt syn på opstandelsen, som hverken kan tilskrives de jødiske traditioner, der er gået forud (tidlig såvel som sen jødedom), eller den græske kulturverden, de var en del af. De første kristne mente, at de døde opstandelse er gået i gang, først i et menneske: Jesus, og senere de, som tror. De, der tror, har altså 'allerede nu' del i opstandelsen, ved troen. Det var en unik tanke, at opstandelsens fremtid er brudt ind i nuet, som står og dirrer i en spænding mellem 'allerede nu' og 'endnu ikke'.

Den bedste forklaring er den, vi læser hos Paulus i det meget afgørende afsnit af Første Korintherbrev 15,3-8. Styrken i Wrights argument er koblingen mellem metodisk simpelhed på den ene side, og et klart fokus på det de første kristne troede, og som kirken stadig bekender sig til, på den anden side. Miraklet vil altid være et mysterium og en udfordring for tanken. Og måske skal den være det? Dahles og Hinderagers skelnen mellem et indre og ydre perspektiv synes at være yderst væsentlig for apologetikken. Apologetik handler mindre om at overbevise mennesker end om »at elske Gud med hele sin forstand« (indre). Og det handler mindre om at gøre kirken streetsmart end om at være »sandhedens fundament og støtte« (ydre). Paulus sagde: »Vi kan nemlig ikke kæmpe imod sandheden, kun rette os efter den« (2 Kor 13,8), og hvem kan klandre ham for at give sig selv det benspænd? Kristendommen er ikke blot interesseret i at overbevise om kristne sandheder, men i alt det som er sandt, godt og rosværdigt (Fil 4,8). Måske er det stærkeste argument for kristendommen dens væsentlige rolle i at skabe en kultur, hvori sandhed er central. Ikke blot sandheder, der giver retorisk medvind, men også de, som synes at give den modvind. Tom Hollands arbejde har sat fokus på kristendommens betydning for at skabe sekulære samfund. R.A. Markus har, i 1985, påpeget betydningen af Augustins indflydelse på dannelsen af tanken om det sekulære, i *Sacred and Secular: From Augustine to Gregory the Great*. Måske er noget af det apologetisk vigtigste, let at overse og svært at praktisere, Augustins tanke om det sekulære, som

stedet hvor inkommensurable traditioner kan få hinanden i tale. Stedet hvor vi lægger det partiske væk for at være almene.